
**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ
СУСПІЛЬНО-ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН**

УДК 332.64:338.516.2:338.48-53

**ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ТА НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ
РЕГІОНАЛЬНОЇ РЕКРЕАЦІЙНОЇ РЕНТИ**

В.М. Кислий, Г.М. Шевченко
Сумський державний університет, м. Суми

У статті сформульовані теоретико-методичні підходи до аналізу сутності та економічного значення рекреаційної ренти в системі управління природно-рекреаційним потенціалом території. Обґрунтовано напрями її використання в рамках механізму оптимізації рекреаційної діяльності на рівні регіону. Запропоновано практичне визначення регіональної рекреаційної ренти на основі модифікованої моделі подвійних оцінок. Апробація проведена на прикладі оцінки рекреаційних земель Сумської області.

ВСТУП

Специфіка природно-рекреаційної діяльності полягає у відновленні сил людини в процесі її відпочинку в якісних умовах навколишнього середовища. Це обумовлює пріоритетне значення ресурсної складової в комплексній оцінці природно-рекреаційного потенціалу визначеної території. При цьому під природними рекреаційними ресурсами розуміють територіальні поєднання природних чинників, що володіють сприятливими властивостями для проведення конкретних видів або циклів рекреаційних занять, які при відповідному рівні розвитку продуктивних сил і вивченості можуть бути використані для задоволення суспільних рекреаційних потреб [1, с. 416].

Теоретичні і методичні аспекти рентної оцінки природних ресурсів достатньо повно розглянуті вітчизняною економічною наукою. Одними з перших вітчизняних вчених – дослідників диференційної ренти природних ресурсів є Л.В. Канторович, М.П. Федоренко, К.Г. Гофман та інші. Проблеми ренти рекреаційних ресурсів присвячені роботи М.С. Нудельмана, М.Ф. Реймерса, А.І. Тарасова та ін. При цьому поряд із питанням про правове забезпечення відносин власності на природні рекреаційні ресурси центральною проблемою є вибір і обґрунтування оптимальної форми платності за користування ними в умовах розвитку ринкових умов господарювання. Вирішення цієї проблеми на територіальному рівні передбачає дослідження економічного змісту регіональної рекреаційної ренти (РРР), а також передумов і напрямів її використання.

Отже, актуальність цієї статті полягає в необхідності ґрунтовного аналізу рентних чинників оцінки природно-рекреаційних ресурсів території, що дозволить виявити економічну форму РРР, адекватну ринковим умовам господарювання та узгодженню економічних, екологічних і соціальних інтересів усіх суб'єктів рекреаційного природокористування.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даного дослідження є аналіз та узагальнення теоретичних і науково-методичних положень щодо економічного значення та обґрунтування напрямів використання регіональної рекреаційної ренти, а також вдосконалення практичних положень щодо визначення величини

даної ренти шляхом використання модифікованої моделі лінійного програмування природно-рекреаційного потенціалу території.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проблема економічної оцінки природних ресурсів (ЕОПР) будь-якого виду призначення, на нашу думку, має загальну теоретичну основу для її вирішення. Йдеться, перш за все, про визначення суті, цілей, задач, об'єкта ЕОПР. При уявній несхожості різних поглядів на ці основоположні елементи теорії ЕОПР, узагальнених у роботі [1, с. 389-394], всі вони сходяться в головних моментах, що визначають загальну методологічну базу. Порівняння методологічної основи ЕОПР в умовах соціалістичних виробничих відносин і в умовах ринкових відносин подано в таблиці 1.

Таблиця 1 – Методологічна основа ЕОПР в різних умовах виробничих відносин

Основоположні елементи теорії ЕОПР	Сутність в умовах виробничих відносин	
	Соціалістичні умови	Ринкові умови
Поняття ЕОПР	Вартісний вираз народногосподарського ефекту, що отримується внаслідок комплексного і раціонального використання природних ресурсів	Вартісний вираз результатів переговорних процесів щодо врахування різноспрямованих інтересів суб'єктів природокористування з приводу використання природних ресурсів
Мета ЕОПР	Оптимізація витрат, пов'язаних із природокористуванням, і отримання максимальних народногосподарських ефектів	Оптимізація процесів узгодження виробничої та природоохоронної діяльності всіх суб'єктів природокористування
Основні завдання ЕОПР	Регламентация величини витрат на освоєння, використання та відтворення природних ресурсів; визначення ефективності використання природних ресурсів на народногосподарському рівні; створення матеріальних і фінансових передумов відтворення природних ресурсів; визначення величини витрат, викликаних погіршенням якості природних ресурсів унаслідок їх деградації; забезпечення необхідного співвідношення між різними видами природокористування, етапністю освоєння природних ресурсів за допомогою територіальної диференціації витрат; стимулювання раціонального безвідхідного природокористування	Зростання ролі показників ЕОПР як бази для формування системи платежів природокористування (плата за природні ресурси виступає, в основному, як міра вилучення диференціальної ренти, пов'язаної з природними відмінностями джерел ресурсів, міра відшкодування витрат на охорону і відтворення природних ресурсів, як спосіб економічного регулювання і раціонального використання); оптимізація інтересів суб'єктів природокористування з різною формою власності (замикаючі витрати виконують роль не "жорсткого" показника, що характеризує верхню межу цін на продукцію природоексплуатації, а початкових умов переговорного процесу погодження інтересів усіх суб'єктів)
Об'єкт ЕОПР	Одиничні природні ресурси і об'єкти природокористування (територіальні поєднання одиничних природних ресурсів і умов довкілля)	Одиничні природні ресурси і об'єкти природокористування

Економічна оцінка природного ресурсу не визначає його ринкову

вартість. Навіть в умовах розвинутого ринку сформовані ціни на природні ресурси та об'єкти навколишнього середовища тільки частково відображають їх реальну цінність. Це пояснюється тим, що існуюча ринкова система господарських відносин не може адекватно розподілити природні ресурси в напрямку найефективнішого їх використання, тобто дати правильну вартісну оцінку їх екстенсивної експлуатації. В роботі [2] узагальнено основні причини даної проблеми:

- відсутність цін на значну частину ресурсів і об'єктів навколишнього середовища, а отже й відповідних ринків;
- суспільний характер значної частини природних ресурсів, які не можуть знаходитись у приватній власності та до яких неможливий безкоштовний доступ;
- нечітке визначення прав власності на природні ресурси існуючим законодавством;
- надання переваги природокористувачами врахуванню короткострокових наслідків експлуатації природних ресурсів і недостатнє врахування довгострокових інтересів.

В умовах завершального періоду формування ринкових відносин в Україні необхідні перегляд та уточнення деяких підходів, розроблених у рамках рентної концепції. Так, в економічній теорії дискусійним є питання про формування двох форм диференційної ренти. Як відомо, відповідно до теорії ренти неоднакова якість земельних ділянок та їх місцеположення обумовлюють виникнення диференційної ренти *I*, а диференційна рента *II* пов'язана з неоднаковою ефективністю додаткових витрат праці та капіталу. На практиці, проте, розділити їх дуже складно, оскільки обидва види ренти взаємозв'язані та взаємообумовлені. При цьому породжені вони саме якісними особливостями природних ресурсів, а не ефективним їх використанням, організацією виробництва тощо.

Дискусійний характер має саме питання диференційної ренти, зокрема в роботі [3, с. 144] зазначається: "...існують суперечності з приводу складових диференційної ренти... Наголошується на передчасності використання диференційної ренти при оцінці природних ресурсів, заперечується навіть її існування як економічної категорії всіх форм суспільного виробництва. Безперечно, це питання, пов'язане з теорією власності, повинне найближчим часом знайти своє остаточне наукове тлумачення".

Б.М. Рабинович [4] наголошує на органічній єдності аспектів мікро- та макрорівня ренти. При цьому особливість застосування методу макроренти полягає в необхідності в умовах відсутності ринку землі встановлення плати за землю всім її користувачам.

Свого часу одержала розвиток концепція обрахування диференційної ренти на основі замикаючих витрат (регулюючих і кадастрових цін, подвійних оцінок тощо) – гранично допустимих з позицій національної економіки зведених витрат на приріст виробництва відповідної продукції в досліджуваному регіоні на даному відрізку часу. Згідно з цією концепцією [5] на кожному етапі розвитку економіки країни існує певний перерозподіл витрат на приріст одиниці тієї чи іншої продукції, вище за який експлуатація відповідного природного ресурсу з народногосподарських позицій не доцільна. Ці витрати й беруться як суспільно необхідні для задоволення потреб народного господарства. Різниця між замикаючими та індивідуальними, тобто фактичними зведеними витратами на отримання одиниці продукції при експлуатації даного природного ресурсу якраз і характеризує величину народногосподарського ефекту. Одночасно вона служить показником економічних втрат суспільства у разі втрати даного природного ресурсу, погіршення його властивостей або умов використання (споживання).

Економічна оцінка природних ресурсів визначається як у річному вимірі (без урахування чинника часу), так і за розрахунковий термін експлуатації ресурсів (з урахуванням чинника часу). Економічна оцінка природних ресурсів з урахуванням чинника часу визначається шляхом дисконтування річної рентної оцінки. При цьому для відновлюваних видів природних ресурсів (сільськогосподарські та лісові угіддя, мисливсько-промислові угіддя, поверхневі водоймища і водотоки, природні рекреаційні ресурси, природні території, що охороняються, територіальні ресурси) розрахунковий термін експлуатації береться, як правило, рівним нескінченності.

З розвитком концепції рентної оцінки з'являється поняття рекреаційної ренти як форми доходу від користування рекреаційними ресурсами. Найпростішим поясненням цього є те, що рекреаційні підприємства реалізують відповідні послуги не за індивідуальними, а за ринковими цінами, які орієнтовані на рівень витрат підприємств, що використовують відносно гірші рекреаційні ресурси.

Об'єктами рекреаційного природокористування, як правило, є не одиничні рекреаційні ресурси, а їх певні поєднання, що характеризуються територіальною цілісністю та поліфункціональною спрямованістю (можливістю одночасного розвитку декількох циклів рекреаційних занять) [6, с. 24]. Особливо це характерно для територій, для яких рекреаційна діяльність не є традиційною і для яких рентна оцінка природних ресурсів найефективніша при визначенні ціни земельних природних ресурсів.

Економічна оцінка природних рекреаційних ресурсів еквівалентна максимальному економічному ефекту, одержуваному внаслідок їх рекреаційного використання. Показником економічного ефекту від використання природних рекреаційних ресурсів виступає різниця між замикаючими та індивідуальними зведеними витратами на надання однотипних рекреаційних послуг – основного результату праці працівників рекреаційного господарства.

Найдосконалішим методом визначення замикаючих витрат на надання рекреаційних послуг є метод розрахунку оптимальних (подвійних) оцінок ресурсів, одержаних у результаті оптимізаційних розрахунків для великих територіально-виробничих комплексів. За неможливості використання оптимізаційних методів розрахунку замикаючих витрат можуть бути застосовані спрощені методи їх визначення [7]:

– замикаючі витрати на надання рекреаційних послуг беруться рівними народногосподарському ефекту від цільового споживання рекреаційного ресурсу;

– замикаючі витрати визначаються, виходячи з максимальних зведених витрат на приріст виробництва рекреаційних послуг в планованому періоді по окремих регіонах країни з урахуванням очікуваних змін у рекреаційному господарстві, що впливають на рівень витрат рекреаційного процесу.

З огляду на вищезазначене нами запропоновано визначати величину регіональної рекреаційної ренти на основі формул (1) і (2), що є модифікацією моделі подвійної оцінки [8] з урахуванням ринкових чинників функціонування рекреаційної галузі,

$$L_{nd} = N \cdot z_N + H \cdot z_H + K \cdot z_K \rightarrow \min, \quad (1)$$

де L_{nd} – цільова функція відповідно до умови подвійності оцінки природно-рекреаційного потенціалу території. Її сутність полягає в мінімізації рекреаційними підприємствами регіону своїх витрат протягом року. Таким чином, подвійна функція розкриває зміст економічної ефективності функціонування суб'єктів рекреаційної діяльності, який

полягає в максимізації продажів рекреаційного продукту при мінімізації витрат на його створення;

N – загальна площа земель рекреаційного призначення, га (земля є базисом зосередження прояву корисностей природно-рекреаційних ресурсів);

H – загальна чисельність трудових ресурсів, що можуть бути залучені до формування та надання рекреаційних послуг у регіоні, осіб;

K – загальна сума фінансових інвестицій, залучених до формування та надання рекреаційних послуг у регіоні, тис. грн;

z_N, z_H, z_K – пофакторні частки граничної ціни рекреаційної послуги, що формуються за витратним методом з урахуванням норми прибутку в розрахунку на одиницю послуги, грн, відповідно: z_N – частка природного фактору, z_H – частка людського фактору, z_K – частка фінансового фактору.

На цільову функцію мінімізації накладаються такі обмеження:

$$\begin{cases} N_l \cdot z_N + H_l \cdot z_H + K_l \cdot z_K \leq P_l \\ N_e \cdot z_N + H_e \cdot z_H + K_e \cdot z_K \leq P_e \\ N_c \cdot z_N + H_c \cdot z_H + K_c \cdot z_K \leq P_c \\ N_e \cdot z_N + H_e \cdot z_H + K_e \cdot z_K \leq P_e \end{cases}, \quad (2)$$

де N_l, N_e, N_c, N_e – площа земель рекреаційного призначення в розрахунку на одну рекреаційну послугу з урахуванням екологічних обмежень (га), при формуванні та наданні рекреаційних послуг у регіоні протягом року, відповідно: N_l – одиниці послуги лікувальної рекреації, N_e – одиниці послуги в будинках відпочинку, N_c – одиниці послуги рекреації спортивного виду, N_e – одиниці послуги рекреації екологічного виду;

H_l, H_e, H_c, H_e – чисельність людських ресурсів, що мають якості відповідно до вимог надання якісних рекреаційних послуг: рівень спеціальної освіти, рівень гостинності тощо, розрахована на основі трудомісткості окремих видів послуг (осіб), наданих у регіоні протягом року, відповідно: H_l – одиниці послуги лікувальної рекреації, H_e – одиниці послуги в будинках відпочинку, H_c – одиниці послуги рекреації спортивного виду, H_e – одиниці послуги рекреації екологічного виду;

K_l, K_e, K_c, K_e – фінансові інвестиції у формування та надання рекреаційних послуг у регіоні протягом року (грн), відповідно: K_l – одиниці послуги лікувальної рекреації; K_e – одиниці послуги відпочинку, K_c – одиниці послуги спортивного виду рекреації, K_e – одиниці послуги екологічного виду рекреації;

P_l, P_e, P_c, P_e – ринкова гранична ціна рекреаційної послуги, з урахуванням найбільш несприятливої комбінації використання ресурсів (факторів), грн, відповідно виду: P_l – лікувальна рекреація, P_e – в будинках відпочинку, P_c – спортивного виду, P_e – екологічного виду рекреації.

Розглянемо приклад визначення величини РРР в районах Сумської області. Вихідні дані є усередненими величинами, що отримані на основі інформації щодо рекреаційної діяльності в Сумській області (табл. 2). При цьому для спрощення математичної процедури оптимізації (приклад ітерацій для 1-го району в табл. 3-5) запис ведеться у розрахунку на 100 одиниць послуг.

Таблиця 2 – Вихідні дані для розрахунку регіональної рекреаційної ренти в річному вимірі

Параметр	Одиниці виміру	Значення по районах			
		1-й район	2-й район	3-й район	4-й район
P_l	грн/100 послуг	100000	120000	100000	110000
P_e	грн/100 послуг	70000	90000	90000	80000
P_c	грн/100 послуг	80000	80000	80000	80000
P_e	грн/100 послуг	60000	70000	60000	80000
N	га	200	240	180	300
N_l	га/100 послуг	1	1	1	1
N_e	га/100 послуг	3	3	3	3
N_c	га/100 послуг	3	3	3	3
N_e	га/100 послуг	5	5	5	5
H	осіб	400	480	420	400
H_l	осіб/100 послуг	8	8	8	8
H_e	осіб/100 послуг	4	4	4	4
H_c	осіб/100 послуг	4	4	4	4
H_e	осіб/100 послуг	2	2	2	2
K	грн.	7000000	10000000	7000000	13000000
K_l	грн/100 послуг	50000	60000	50000	55000
K_e	грн/100 послуг	35000	45000	45000	40000
K_c	грн/100 послуг	40000	40000	40000	40000
K_e	грн/100 послуг	30000	35000	30000	45000

Таблиця 3 – Стандартна форма запису параметрів і змінних подвійної функції

		Базисні змінні				
		L_{nd}	V_l	V_e	V_c	V_e
Вільний параметр	0	-100 000	-70 000	-80 000	-60 000	
	5 000 000	12 500	50 000	50 000	25 000	
Вільні змінні	Z_N	200 -50	1 -1/8	3 -S	3 -S	5 -j
	Z_H	400 50	8 $\lambda=1/8$	4 S	4 S	2 j
	Z_K	7 000 000 -2 500 000	50 000 -6 250	35 000 -25 000	40 000 -25 000	30 000 -12 500

Таблиця 4 – Переведення обмежень по рекреаційних землях до базисних змінних

		Базисні змінні				
		L_{nd}	Z_H	V_e	V_c	V_e
Вільний параметр	5 000 000	12 500	-20 000	-30 000	-35 000	
	1 800 000	-1 500	30 000	12 000	57 000	
Вільні змінні	Z_N	150 60	-1/8 -1/20	5/2 1	5/2 $\lambda=2/5$	19/4 19/10
	V_l	50 -30	1/8 1/40	S -S	S -1/5	j -19/20
	Z_K	4 500 000 -900 000	-6 250 1/48000	10 000 -15 000	15 000 -6 000	17 500 -28 500

Значення вільних змінних V на завершальних ітераціях, помножені на 100, відображають кількість рекреаційних послуг у районах. Значення базисних змінних Z на завершальних ітераціях, поділені на 100, відповідають пофакторним часткам граничних цін на рекреаційні ресурси у розрахунку на одну послугу (табл. 5-8).

Таблиця 5 – Завершальна ітерація оптимізації подвійної функції (1-й район)

		Базисні змінні				
		L_{nd}^*	Z_H	V_e	Z_N	V_e
Вільний параметр		6 800 000	11 000	10 000	12 000	22 000
Вільні змінні	V_c	60	-0,05	1	0,4	1,9
	V_l	20	0,15	0	-0,2	-0,7
	Z_K	3 600 000	-6 250	-5 000	-6 000	-11 000

Таблиця 6 – Завершальна ітерація оптимізації подвійної функції (2-й район)

		Базисні змінні				
		L_{nd}^*	Z_H	Z_N	V_c	V_e
Вільний параметр		9 360 000	13 500	12 000	10 000	17 000
Вільні змінні	V_e	72	-0,05	0,4	1	1,9
	V_l	24	0,15	-0,2	0	-0,7
	Z_K	5 320 000	-6 750	-6 000	-5 000	-8 500

Таблиця 7 – Завершальна ітерація оптимізації подвійної функції (3-й район)

		Базисні змінні				
		L_{nd}^*	Z_H	Z_N	V_c	V_e
Вільний параметр		7 290 000	10 500	16 000	10 000	41 000
Вільні змінні	V_e	51	-0,05	0,4	1	1,9
	V_l	27	0,15	-0,2	0	-0,7
	Z_K	3 355 000	-5 250	-8 000	-5 000	-20 500

Таблиця 8 – Завершальна ітерація оптимізації подвійної функції (4-й район)

		Базисні змінні				
		L_{nd}^*	Z_H	V_e	V_c	Z_N
Вільний параметр		8 230 000	12 368	2 632	2 632	11 053
Вільні змінні	V_e	52	-0,03	0,53	0,53	0,21
	V_l	37	0,13	0,37	0,37	-0,05
	Z_K	8 605 263	-6 052,63	-3 947,37	-3 947,37	-6 578,95

Таблиця 9 – Структура рекреаційних послуг і регіональна рекреаційна рента по деяких районах Сумської обл.

Показник	1-й район	2-й район	3-й район	4-й район
Кількість рекреаційних послуг протягом року:	2000	2400	2700	3700
лікувального виду				
в будинках відпочинку	-	7200	5100	-
спортивного виду	6000	-	-	-
екологічного виду	-	-	-	5200
Регіональна рекреаційна рента, грн/послуга	0	0	33	34
Сумарна регіональна рекреаційна рента, тис. грн	0	0	257,4	302,6

При визначенні регіональної рекреаційної ренти (табл. 9) використовувався такий алгоритм.

Так, для 1-го району, відповідно до першої (лікувальна рекреація) та другої (спортивний вид рекреації) нерівностей у формулі 2 та значень параметрів для 1-го району у табл. 2, запишемо відповідні рівняння (3) і (4):

$$N_{л1} \cdot z_N + H_{л1} \cdot z_H + K_{л1} \cdot z_K = P_{л1}, \quad (3)$$

$$1 \cdot z_N + 8 \cdot z_H + 50000 \cdot z_K = 100000,$$

$$N_{с1} \cdot z_N + H_{с1} \cdot z_H + K_{с1} \cdot z_K = P_{с1}, \quad (4)$$

$$3 \cdot z_N + 4 \cdot z_H + 40000 \cdot z_K = 80000.$$

Відповідно до значень Z_N , Z_H , Z_K у табл. 5 знайдемо пропорції пофакторних часток у цінах в (3) і (4). При цьому при початковому визначенні даних пропорцій $Z_K=0$ як вільна змінна в табл. 5:

$$1 \cdot 12000 + 8 \cdot 11000 = 100000 \Rightarrow \overline{Z_N} = 12\%; \quad \overline{Z_H} = 88\%,$$

$$3 \cdot 12000 + 4 \cdot 11000 = 80000 \Rightarrow \overline{Z_N} = 45\%; \quad \overline{Z_H} = 55\%.$$

Переносимо отримані пропорції в реальні структури послуг і отримуємо реальні значення часток земельного фактору в цінах у розрахунку на одну послугу:

$$\overline{Z_N} + \overline{Z_H} + 500 = 1000 \Rightarrow 60 + 440 + 500 = 1000,$$

$$\overline{Z_N} + \overline{Z_H} + 400 = 800 \Rightarrow 180 + 220 + 400 = 800.$$

Отже, частка земельного фактору в 1-му районі становить 60 грн – у ціні 1000 грн одиниці лікувальної послуги; 180 грн – у ціні 800 грн одиниці послуги спортивного виду.

Знаходимо середньозважене значення частки земельного фактору для 1-го району у розрахунку на одну усереднену рекреаційну послугу. При цьому як коефіцієнти зважування виступають кількості рекреаційних послуг: 2000 послуг лікувального виду, 6000 послуг спортивного виду (табл. 5):

$$(60 \cdot 2000 + 180 \cdot 6000) / (2000 + 6000) = 150 \text{ грн}$$

Аналогічним чином знаходимо середньозважені значення часток земельного фактору для 2-го, 3-го і 4-го районів. У результаті отримуємо: 2-й район: 150 грн; 3-й – 183 грн; 4-й – 184 грн.

Район з найнижчою величиною частки земельного фактору є замикаючим. В нашому випадку це 1-й і 2-й райони з часткою 150 грн. В 3-му та 4-му районах отримуємо РРР на рівні $183-150=33$ (грн/послуга) та $184-150=34$ (грн/послуга) відповідно. Сумарна РРР є добутком РРР в розрахунку на одну послугу на кількість послуг у районі (табл. 9).

Порівнюючи отримані значення РРР, можна зробити висновок про існування переваги в можливості отримання більших рентних ефектів у районах з більшим значенням РРР.

Отже, економічне значення РРР полягає в тому, що структура рекреаційних послуг визначеного району є оптимальнішою у порівнянні з іншими районами регіону, що досягається за рахунок більш ефективної організації рекреаційної діяльності у даному районі. Згідно з цим основними напрямками використання РРР є такі:

- 1) оптимізація структури рекреаційних послуг (формування структури рекреаційного господарства) в районі;
- 2) оптимізація структури інвестицій у рекреаційну сферу регіону шляхом виявлення більш перспективних, інвестиційно привабливих районів;
- 3) посилення конкуренції між районами в процесі формування та надання рекреаційних послуг населенню;
- 4) створення нових робочих місць у районі;
- 5) загальний розвиток рекреаційної галузі та регіону в цілому, в ринковому напрямку при врахуванні соціальних інтересів;
- 6) врахування екологічного чинника (ємності територій) при використанні рекреаційних земель;
- 7) інноваційний напрям, пов'язаний із необхідністю розвитку нових видів лікування, відпочинку та туризму, а також розроблення нових рекреаційних технологій.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити такі висновки. Проведено дослідження економічного значення регіональної рекреаційної ренти, яке полягає в утворенні рентних ефектів в окремих районах внаслідок оптимізації комплексу взаємозв'язків між різними рекреаційними факторами, видами рекреаційних послуг, рівнем платоспроможного попиту на ці послуги. Тобто йдеться про інтегральну форму регіональної рекреаційної ренти, що поряд із традиційною економічною поєднує соціальну, екологічну та організаційну складові.

У рамках формування стратегії сталого розвитку регіону рекреаційна рента має стати чинником виявлення найбільш інвестиційно привабливих рекреаційних районів, а також орієнтиром розвитку ринкового, соціального, екологічного, інноваційного напрямків функціонування рекреаційної галузі та економіки регіону в цілому. Величини регіональної рекреаційної ренти визначаються шляхом застосування модифікованої моделі подвійних оцінок рекреаційних послуг і рекреаційних ресурсів.

SUMMARY

In the article theoretic methodical approaches are formulated to the analysis of essence and economic value of recreation rent in the control nature recreation potential system of territory. The directions of its use within the framework of optimization mechanism of recreation activity at the level of region were proved. Practical determination of regional recreation rent is offered on the basis of the modified model of double estimations. Approbation is conducted on the example of estimation of recreation earths of the Sumy region.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Экономический потенциал административных и производственных систем: Монография /Под общей ред. О.Ф.Балацкого. – Сумы: ИТД “Университетская книга”, 2006. – 973 с.
2. Забродько Г.В., Бережная И.В. Анализ методологии экономической оценки рекреационных ресурсов территории // Культура народов Причерноморья. – 2002. – №30. – С. 13-18.
3. Хвесик М.А., Збагерська Н.В. Економічна оцінка природних ресурсів: основні методологічні підходи. – Рівне: Вид-во РДТУ, 2000. – 192 с.
4. Рабинович Б.М. Экономическая оценка земельных ресурсов и эффективность инвестиций. – М.: Филин, 1997. – 220 с.
5. Гофман К.Г. Экономическая оценка природных ресурсов в условиях социалистической экономики: Вопросы теории и методологии. – М.: Наука, 1977. – 236 с.
6. Яковенко И.М. О дефинициях теории рекреационного природопользования // Культура народов Причерноморья. – 2005. – №64. – С. 22-27.
7. Нудельман М.С. Социально-экономические проблемы рекреационного природопользования: Монография. – К.: Наукова думка, 1987. – 132 с.
8. Канторович Л.В., Горстко А.Б. Математическое оптимальное программирование в экономике. – М.: Знание, 1968. – 96 с.

Кислий В.М., канд. екон. наук, доцент, СумДУ;

Шевченко Г.М., СумДУ, м. Суми

Надійшла до редакції 8 травня 2008 р.